

ДРУКОВАНІ ТА ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ: СТУПІНЬ ПРИХИЛЬНОСТІ КОРИСТУВАЧІВ

У статті розглянуто основні фактори, що впливають на вибір користувачем друкованої чи електронної форми (версії) інформаційного ресурсу. Вказано на різні ракурси вивчення цієї проблеми бібліотечними установами та іншими суб'єктами інформаційного ринку.

Ключові слова: друковані ресурси, електронні ресурси, бібліотечно-інформаційний фонд, інформаційні потреби користувачів, оцінка інформаційного ресурсу.

Проблема прихильності користувачів до тієї чи іншої форми інформаційного ресурсу є актуальною для багатьох суб'єктів інформаційного ринку. Її вивчають:

- видавництва для формування свого репертуару та визначення накладу;
- книготорговельні організації для планування замовлення і пошуку постачальників;
- редакції періодичних видань для визначення накладу друкованих видань та структури і наповнення електронних версій;
- бібліотеки для комплектування фондів, визначення переліку власних інформаційних продуктів та задоволення запитів користувачів;
- виробники і постачальники інформаційно-аналітичної продукції для визначення номенклатури, накладу продукції, прогнозування витрат на її створення;
- інші зацікавлені суб'єкти.

Відповідно, різняться ракурси вивчення цієї проблеми, оскільки більшість суб'єктів інформаційного ринку розглядають її саме з маркетингових позицій, адже будь-який інформаційний ресурс оцінюється ними як товар. Що стосується бібліотек, то вони своєю місією мають, насамперед, збереження і розвиток культури читання як духовного та освітнього потенціалу суспільства. Бібліотечні установи покликані задовольняти не лише освітньо-інформаційні, а й рекреаційні потреби своїх користувачів, тому в оцінці інформаційних ресурсів вони враховують не стільки ринкові механізми, як індивідуальний підхід до бібліотечно-інформаційного обслуговування.

З огляду на актуальність вказаної проблеми для бібліотечно-інформаційних установ, враховуючи значний вплив вибору користувача на процес формування і розкриття бібліотечних фондів, колекцій і ресурсів, а також якісне бібліотечне і бібліографічно-інформаційне обслуговування, вважаємо за необхідне узагальнити теоретичні і практичні напрацювання з цієї те-

ми та окремо акцентувати увагу на використанні різних видів ресурсів у науково-освітньому середовищі.

Розглянемо фактори, що впливають на вибір користувачем друкованої чи електронної форми (версії) інформаційного ресурсу.

Вік користувача. Молодь читає більше, ніж люди похилого віку. Додатковим стимулом у цьому є вимоги навчальної програми. Молодь краще адаптована до використання можливостей інформаційного суспільства, а з віком психологічних і фізичних обмежень стає більше.

Готовність до використання ресурсу. Якщо йдеться про електронні ресурси, то велике значення має рівень інформаційної та комп'ютерної письменності користувача, його досвід і знання методики пошуку інформації, наявність мовних (адже близько 80 % мережевої інформації є англійською), психологічних бар'єрів, а також індивідуальні фізичні можливості та особливості користувача.

Доступність ресурсу. Вибір може бути обмежений формою ресурсу, адже не всі з них існують паралельно у друкованій та електронній формі. Суттєве значення має ціна ресурсу, бо на практиці в більшості випадків перевага надається безкоштовному ресурсу, навіть якщо його якість буде низькою. І взагалі, у пострадянському просторі користувачі не звикли платити за інформацію – вони більш охоче витрачають наявні кошти на розваги. Доступність ресурсу також визначається зручністю часу та місця його використання.

Зростання виробництва і продажу E-рідерів. За даними аналітиків компанії Forrester, в 2009 р. обсяг продажів пристроїв для читання збільшився у 3 рази, а продажі контенту – на 176% [1]. Прогнози фахівців Prime View International вказують, що світовий ринок в 2010 р. становитиме 10 млн таких пристроїв. Зростання популярності E-рідерів також зумовлене тим, що вони відповідають новій концепції «мобільного читання», яка активно підтримується молоддю. У багатьох країнах світу, наприклад, в США, Південній Кореї, E-рідери активно впроваджуються в загальноосвітніх школах у якості так званого електронного підручника. В Україні в Міністерстві освіти і науки у лютому 2010 р. також пройшла презентація електронного підручника від компанії Pocketbook та видавництва «Освіта» і наразі триває підготовка до його експериментальної апробації у школах [2].

Якість контенту. Вона визначається особливостями стилю подання матеріалу у ресурсі, достовірністю та оригінальністю інформації, тому особливого значення для користувача набуває особа автора та політика редакції. На жаль, останнім часом посилюється тенденція дублювання інформації. Спочатку це було помітніше в електронних ресурсах, далі знайшло свої прояви у друкованих. Також маємо багато прикладів, коли інформація з Інтернету без будь-яких посилань з'являється у друкованих ресурсах – так зване «піратство навпаки».

Структура та оформлення ресурсу. Освічений та вимогливий користувач завжди надасть перевагу друкованому виданню з хорошим науково-довідковим апаратом, аніж погано структурованому електронному тексту.

Мета використання ресурсу. Характер інформації та функціонально-цільове призначення ресурсу помітно впливає на його форму. Так, художня література найменше зазнає цифровізації. Електронні видання в цьому типологічному сегменті представлені, зазвичай, аудіокнигами.

Особливості роботи з ресурсом. Навіть якщо користувач більшість інформації отримує в електронній формі, для ретельного аналізу, осмислення та узагальнення інформації він, найчастіше, її роздруковує. Таким чином, неможливо точно визначити – до якої форми ресурсу він має більшу прихильність. Якщо ж розглядати ресурс як джерело оперативної інформації, то, справді, перевагу мають електронні ресурси. Однак не можна постійно «споживати» інформацію, бо людина не може постійно їсти.

Читати чи дивитися? Це питання є надзвичайно актуальним для кожного з нас як користувача інформації, адже візуальні образи сприймаються краще, ніж текст.

За статистикою, на перегляд телепрограм ми витрачаємо, в середньому, 3 години на день. Читанню в найбільш активних з цього питання країн присвячується від 7 до 11 годин на тиждень. За даними компанії NOP World 2005 р., до таких країн належать Угорщина, Франція, Швеція, Росія, Чехія, Єгипет, Філіппіни, Китай, Таїланд, Індія (з 10 до 1 місця). Читання для задоволення займає всього 11 хв. на тиждень. Кількість активних читачів, які прочитують більше 25 книг на рік, постійно зменшується. Натомість зростає кількість пасивних, які прочитують лише 1–9 книг на рік.

Проблему прихильності користувачів до електронних ресурсів вивчали в Національній бібліотеці Білорусі і отримали такі результати:

- електронні ресурси задовольняють лише 1/3 від загальної кількості інформаційних запитів користувачів;
- 80 % користувачів задоволені кількістю і тематикою представлених у бібліотеці електронних БД;
- запитуваними є лише третина наявних електронних БД;
- 56 % звернень до електронних ресурсів ініційовані бібліотекарями-консультантами. У багатьох випадках потрібне навчання користувачів основам пошуку і навігації в БД;
- користувачі віком від 45 років частіше працюють із друкowanними ресурсами;
- користувачі віком 25–45 років після отримання консультації активно використовують електронні БД;
- користувачі віком 16–25 років активно використовують мережу Інтернет для пошуку готових робіт (рефератів, курсових і дипломних тощо). Якщо 100 % релевантного документа не знайшли – використовують як БД, так і друкowanні ресурси;
- книги переважно використовують у традиційній друкowanній формі;
- журнали, газети, дисертації, автореферати дисертацій переважно використовують в електронній формі;

- значним попитом користується послуга експорту фрагментів документів на різні види носіїв;
- найбільше запитів на електронні ресурси, на розширення переліку повнотекстових документів та електронних сервісів надходить від віддалених користувачів [3].

Якщо розглядати прихильність користувачів до тих чи інших видів інформаційних ресурсів у контексті освіти, то варто підкреслити, що освітня діяльність у сучасних умовах потребує не доступу до окремих ресурсів, а комплексного інформаційного сервісу. Тому бібліотека навчального закладу має розвивати свою діяльність від збирання ресурсів – через управління ресурсами – до управління знаннями.

Ми підтримуємо думку, що подальше співіснування та взаємодія друкованих й електронних джерел інформації буде відбуватися відповідно до законів діалектики, як завжди в розвитку людства взаємодіяли традиційні та інноваційні форми, засоби, підходи тощо. На нашу думку, перевагу будуть мати документи і ресурси, оснащені досконалішою інформаційно-пошуковою системою, незалежно від їх форми (друкованої чи електронної). У роботі з ресурсами не варто недооцінювати можливості бібліографії (вебліографії). Слід створювати не сигнальну, а, принаймні, анотовану бібліографічну інформацію, дайджести і реферати ресурсів.

Необхідно позиціонувати можливості працівників бібліотек як професійних інформаційних аналітиків та експертів. Бібліотеки мають шукати можливості розширення доступу до ресурсів на основі кооперації, обміну, створення єдиного середовища, не в теорії, а на практиці розвивати принцип читачецентризму. Формування ресурсної бази інформаційного обслуговування має ґрунтуватися на постійному моніторингу інформаційних потреб користувачів та запитуваності тих чи інших видів і форм ресурсів.

Література

1. *Epps, S. R. The Battle for the eBook Consumer / S. R. Epps // Forrester Research [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://www.forrester.com/rb/Research/battle_for_ebook_consumer/q/id/53823/t/2. – Загол. з екрана.*
2. В Міносвіти України офіційно презентовано електронний підручник для школи // Офіційний веб-сайт Державного спеціалізованого видавництва «Освіта» [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://osvita-publish.com.ua/news/7.html>. – Загол. з екрана.
3. *Василенок, И. И. Особенности восприятия пользователями электронных ресурсов / И. И. Василенок // 12 Междунар. конф. и Выставка «LIBCOM-2008» : труды конф. – М., 2008.*